

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت صنعت، معدن و تجارت

تاب

(تحلیل اطلاعات بازار ایران)

شماره ۱۱۵ - ۴ شهریور ۱۳۹۱

صد نکته در خصوص سیاست های صنعتی کشورهای منتخب

مقدمه:

پدیدآورندگان:

گزارش تحلیل اطلاعات بازار ایران (تابا) در راستای تجميع و تحليل اطلاعات و آمار مجموعه وزارت صنعت، معدن و تجارت و ساير دستگاه‌های ذی‌ربط شکل گرفته‌است.

منبع و مرجع تهيه اطلاعات سازمان‌های معتبر بين‌المللی و نهادهای دولتی داخلی است که توسط کارشناسان مرکز تابا، پایش شده و ارائه می‌گردند.

صاحب امتیاز: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

مدیر مسؤل: دکتر مهدی فتح اله

مدیر اجرائی: امیر حسین یزدان‌پرست

مدیر هماهنگی: نفیسه محدث قندچی

صفحه‌آرایی و طرح روی جلد: فرشته سعیدا

سایت: الهام اولیا بک

این گزارش بر اساس نتایج تحقیقات، پژوهش‌ها و مقالات خانم «الهام اسماعیل‌پور» و آقای «پرویز فتاحی» از اعضای هیئت علمی و همکاران مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی تدوین و تنظیم گردیده است.

نشانی: خیابان کارگر شمالی بالاتر از بلوار کشاورز، روبروی پارک لاله، پلاک ۱۲۰۴، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی
مرکز تحلیل اطلاعات بازار ایران (تابا)

تلفن: ۵-۶۱۰۶۲۱۱۴، کد پستی: ۱۴۱۸۶۹۳۹۸۳

وبسایت: www.TABAreport.ir

ایمیل: taba@itsr.ir

فهرست مطالب:

مقدمه	۱
ترکیه	۳
هند	۱۲
ایران	۲۱

تذکر مهم

مطالب تابا که توسط کمیته‌های پژوهشی مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی و با مشارکت معاونت‌ها و سازمان‌های تابعه وزارت صنعت، معدن و تجارت تهیه گردیده، قابل استناد و انتشار تحت عنوان نظر رسمی وزارت صنعت، معدن و تجارت نمی‌باشد.

مقدمه

۱. «صنعت و صنعتی شدن» پدیده‌ای است که بیش از سه قرن از عمر آن نمی‌گذرد. ولی تأثیرات شگرفی بر انسان و محیط زندگی او گذاشته است. آلون تافلر معتقد است که صنعت، موج جدیدی در زندگی اجتماعی بشر آغاز کرده، موجی که با خود تجربیات جدیدی برای زندگی آدمی به ارمغان آورده است. این موج که از آن به عنوان انقلاب صنعتی نیز یاد می‌کنند با تولد در اروپای غربی و رشد و بسط بسیار سریع در سراسر جهان بویژه در نیمه دوم قرن بیستم عملاً به عنوان یکی از رویکردهای بسیار کلیدی در حوزه توسعه و رشد کشورها، بخصوص کشورهای در حال توسعه قلمداد شد.

۲. در کشورهای پیشرفته، توسعه صنایع با رشد اقتصادی و پیشرفت شایان توسعه اقتصادی و افزایش سطح زندگی عمومی همراه بوده است و قسمت اعظم تولیدات این کشورها صرف افزایش سطح زندگی خود آنها می‌شود. در کشورهای در حال توسعه نیز قدرت تولید نیروی انسانی در صنایع به طور محسوسی بیش از اشتغال در فعالیتهای کشاورزی می‌باشد. به این جهت صنعتی شدن و افزایش جمعیت فعالی که به امور صنعتی اشتغال می‌ورزند، یکی از طرق بالا بردن درآمد سرانه به شمار می‌رود. در کشورهایی مانند هندوستان و ژاپن که جمعیت آنها نسبت به منابع طبیعی خصوصاً زمین زیاد است، تنها امیدی که برای افزایش بازده نیروی انسانی و افزایش سطح زندگی مردم وجود دارد، همان توسعه صنعتی است. حتی در ممالکی مانند امریکای لاتین که در حال حاضر مواجه با مشکلات زیاد جمعیت نیستند، برقراری تعادل مناسب‌تری در بین جمعیت، مستلزم رشد صنایع تولیدی است.

۳. رشد و توسعه بهینه صنعت، امکان افزایش سطح زندگی مردم را از ابعاد مختلف فراهم آورده است. از این رو امروزه بخش صنعت در مقایسه با سایر بخش‌های مولد اقتصادی، به بخشی رهبری‌کننده در عرصه اقتصاد مبدل شده است. نقش و سهم صنعت در اقتصاد ملی ناشی از تأثیری است که در رشد و توسعه عوامل تولید دارد. رشد صنعت امکان می‌دهد که قدرت عوامل تولید مدام افزایش یابد و این افزایش با توجه به توسعه روزافزون علم و تکنیک به طور منظم قوس صعودی را طی می‌کند. با رشد صنعتی شدن کشور این امکان فراهم می‌شود که نیازهای مادی و معنوی افراد جامعه بهتر تامین شود و سازمان تولید و کار اجتماعی به سطح عالی‌تر و بهتری ارتقا یابد و در این ارتباط است که صرف‌نظر از خودکفایی جامعه، استقلال اقتصادی و سیاسی کشور تامین می‌شود. توسعه صنعتی علاوه بر آنکه موجب افزایش سهم کالاهای صنعتی در صادرات کالایی کشورها شده، فاصله بهره‌وری بین بخش‌های مولد به ویژه بخش کشاورزی و صنعت، تغییرات مداوم در روش تولید، رشد بهره‌وری، عرضه کالاهای جدید، افزایش سهم جمعیت شهرنشین در کل جمعیت و دگرگونی در سهم هزینه‌های سرمایه‌ای و مصرف در درآمدها و نظایر آن را به دنبال داشته است.

۴. توسعه صنعتی بر دو پارامتر عمده که همان تعریف توسعه اقتصادی است، مؤثر خواهد بود:

- افزایش تولیدات در کمیت و کیفیت که ارزش افزوده بیشتر و در نتیجه تولید ملی بالاتری را نصیب کشور خواهد کرد.
- ایجاد اشتغال که خود باعث بهبود توزیع درآمدهای جامعه خواهد شد. لذا صنعتی کردن، لازمه پایه‌ریزی نظام اقتصادی- اجتماعی عادلانه نیز می‌باشد.

۵. تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی پس از جنگ جهانی دوم، نیاز کشورها به دستیابی به رشدی پایدار از طریق سرمایه‌گذاری در بخش صنعت را دو چندان کرد. این امر، ناشی از تجربه جوامع پیشرفته در خصوص ارتباط مستقیم رفاه و سطح زندگی بهتر آنان با گسترش صنایع در آن جوامع بود. نکته قابل توجه دیگر در رابطه با تمایل کشورها به استراتژی صنعتی شدن، موضوع کاهش مزیت رقابتی مواد اولیه و خام و نوسانات شدید قیمت آن و روند نسبتاً ثابت و بعضاً نزولی آن در مقایسه با تولیدات صنعتی با ارزش افزوده بیشتر بود. این امر، دلیلی بر مسلط شدن گرایش توسعه صنعتی در کشورهای در حال توسعه است. مضافاً آنکه توسعه صنعتی به عنوان نیروی محرکه برای توسعه و رشد کلیه بخش‌های اقتصادی و بافت‌های اجتماعی نیز اثرگذار بود.

۶. افزایش سهم صنعت و تولید محصولات کارخانه‌ای در جامعه، افزایش سهم اشتغال در بخش صنعت، صنعتی شدن بخش کشاورزی، افزایش سهم بخش خدمات و سهم اشتغال در این بخش و در نهایت افزایش چشمگیر ارزش افزوده بخش صنعت در تولید ناخالص داخلی در کنار بسیاری از تحولات و تغییرات قابل توجه در عرصه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی همگی در زمره شاخص‌ترین دستاوردهای استراتژی توسعه صنعتی تلقی می‌شود (محسنوند، ۱۳۸۷). با توجه به اهمیت و جایگاه استراتژی صنعتی در رشد اقتصادی کشورها لازم است هر کشور متنا (نگاهی به صنعت و تجارت در ترکیه و مالزی، ۱۳۹۰) سب با تعاملات و روابط خود با جهان خارج و شرایط اقتصاد جهانی و شرایط سیاسی و اقتصادی خود، مدل استراتژی صنعتی کشور خویش را طراحی و تدوین نماید. در این راستا، شایسته است با مطالعه و بررسی تجارب کشورها و انجام مطالعات تطبیقی در زمینه متدولوژی تدوین استراتژی توسعه صنعتی، این امکان را فراهم آوریم که ضمن آگاهی و درک بیشتر از موقعیت کشور در دسته‌بندی و رتبه‌بندی‌های بین‌المللی از حیث وضعیت اقتصادی، حجم منابع طبیعی، مزیت رقابتی و نگرش‌های اقتصادی، از مدل‌های موفق کشورهایی که تا حدودی با زیرساخت‌ها و شرایط محیطی جامعه‌مان تشابه دارند، در طراحی مدل و جهت‌گیری‌های صنعتی، متناسب با شرایط جهانی و تغییرات فرآوری آن بهره‌گیریم. بدین منظور در این مطالعه تلاش شده است تا با بررسی استراتژی صنعتی کشورهای ترکیه و هند که از لحاظ موقعیت جغرافیایی و زیرساخت‌ها تا حدود زیادی به کشورمان شباهت دارد، نقاط ضعف و قوت استراتژی صنعتی کشور شناسایی و در صورت امکان راهکارهایی جهت بهبود آن ارائه گردد.

ترکیه

■ معرفی وزارت صنعت و تجارت کشور ترکیه

۷. در زمان امپراطوری عثمانی کشور ترکیه دارای یک ساختار دولتی بود که بعداً در زمان تشکیل نظام جمهوری این ساختار تغییرات گسترده‌ای یافته و بعد از مدتی ساختار کنونی دولت ترکیه ایجاد شد.

در سال ۱۸۳۸ کمیته تجارت و کشاورزی در ترکیه تشکیل شد. دو سال بعد کمیته دائمی نظارت بر تجارت و کشاورزی در استانبول ترکیه تشکیل شد که دارای دپارتمان‌های کشاورزی، آمار، حسابداری و تجارت بود. این کمیته بر فعالیتهای صنعتی ترکیه نظارت داشت.

۸. در نخستین مجمع بزرگ ملی ترکیه، وزارت اقتصاد این کشور متولد شد که بر فعالیتهای تجاری، صنعتی، کشاورزی، جنگلداری و معدن‌کاری در این کشور نظارت می‌کرد. در سال ۱۹۲۴ این وزارتخانه منحل شد و دو وزارتخانه تجارت و کشاورزی تأسیس شدند که در سال ۱۹۲۸ این دو وزارتخانه نیز با هم ادغام شدند و وزارت اقتصاد ترکیه دوباره متولد شد و چهار سال بعد دوباره وزارت کشاورزی ترکیه تأسیس شد. ترکیه بعد از پشت سر گذاشتن بحران اقتصادی جهان در سال ۱۹۳۰ تغییراتی را در ساختار مدیریت صنعتی و تجاری خود به وجود آورد و برنامه‌های پنج ساله اول و دوم توسعه صنعتی را به اجرا درآورد. در سال ۱۹۳۹ وزارت تجارت و وزارت حمل و نقل ارتباطات ترکیه از وزارت اقتصاد تفکیک شده و هر یک به صورت مجزا فعالیت خود را آغاز کردند ولیکن در سال ۱۹۴۹ وزارت تجارت و وزارت اقتصاد ترکیه دوباره با یکدیگر ادغام شده و وزارت اقتصاد و تجارت ترکیه را تشکیل دادند. اگرچه یک سال بعد دپارتمان بنگاه‌ها از این وزارتخانه جدا و وزارت بنگاه‌ها تأسیس شد.

۹. بعد از چندین ادغام و تفکیک دیگر نهایتاً در سال ۱۹۸۴ وزارت صنعت و تجارت کنونی ترکیه با چهار معاونت به شرح ذیل تشکیل گردید.

(۱) یک معاونت شامل سه اداره کل اندازه‌گیری و استانداردها، مناطق صنعتی و بنگاه‌های کوچک و متوسط و نیز اداره کل تحقیق و توسعه صنعتی است.

(۲) معاونت دیگر از دو اداره کل تجارت داخلی و تشکیلات است و نیز دبیرخانه دفاع و دپارتمان امور مالی و اداری تشکیل شده است.

(۳) دو اداره کل حفاظت از مصرف‌کنندگان و رقابت و اداره کل تجار به همراه دو بخش مربوط به منابع انسانی و پرسنل معاونت دیگری از این وزارتخانه را تشکیل داده‌اند.

(۴) آخرین معاونت وزارت صنعت و تجارت ترکیه دارای اداره کل صنعت، اداره کل هماهنگی با اتحادیه اروپا، واحد توسعه استراتژی و مرکز پیاده‌سازی و هماهنگی برنامه رقابت‌پذیری منطقه‌ای می‌باشد.

۱۰. شوراهای رقابت ترکیه، شکر، اعتبار ترکیه و نیز سازمان توسعه صنایع کوچک و متوسط، انستیتوی استانداردهای ترکیه، مرکز ملی بهره‌وری ترکیه و انستیتوی پتنت ترکیه هم زیر نظر وزارت صنعت و تجارت این کشور فعالیت می‌کنند. از مأموریت‌های وزارت صنعت و تجارت ترکیه می‌توان به سیاست‌گذاری‌های جدید، برنامه‌ریزی، تدوین استراتژی برای بخش‌های صنعت و تجارت، گسترش کارآفرینی، حفاظت از محیط زیست در فعالیت‌های صنعتی و تجاری، گسترش بنگاه‌های کوچک و متوسط، حمایت از صنعت‌گران و تجار، حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و گسترش تحقیق و توسعه و فناوری در حوزه‌های صنعت و تجارت اشاره کرد (نگاهی به صنعت و تجارت در ترکیه و مالزی، ۱۳۹۰).

۱۱. وزیر صنعت و تجارت ترکیه در سال ۲۰۱۱ از استراتژی صنعتی ترکیه برای سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴ رونمایی کرد که در این استراتژی هدف ترکیه رسیدن به یکی از ۱۰ کشور توسعه یافته جهان و نیز مرکز تولید کالا و خدمات در قاره‌های آسیا و اروپا بیان گردیده است. در واقع این دو هدف محور اصلی برنامه‌های وزارت صنعت و تجارت ترکیه را تشکیل می‌دهند و برای رسیدن به این هدف وزارت صنعت و تجارت ترکیه گسترش کارآفرینی، نوآوری و بالا بردن ارزش افزوده از طریق به کارگیری فناوری را در دستور کار خود قرار داده است.

۱۲. ترکیه در سال‌های اخیر برای عضویت در اتحادیه اروپا تلاش کرده و به همین منظور سعی دارد شرایط این عضویت از جمله در بخش‌های اقتصادی را به دست آورد که این امر منجر به تشکیل شورای رقابت در این کشور شده است تا از طریق این شورا بر قوانین ضدانحصار نظارت کند. این کشور همچنین تلاش نموده با به روز کردن قانون مربوط به توسعه مناطق صنعتی و تجاری روابط خود را با کشورهای همسایه گسترش دهد و توانسته در صنایع مختلف از پوشاک و لباس گرفته تا خودروسازی جزو کشورهای مطرح جهان محسوب می‌شود.

■ دلایل تدوین استراتژی صنعتی ترکیه

۱۳. در فرآیند الحاق ترکیه به اتحادیه اروپا (EU) یکی از ۳۵ فصل مذاکرات انجام شده در خصوص سیاست صنعتی این کشور بوده که منجر به تدوین استراتژی صنعتی این کشور گردید. اقتصاد ترکیه از سال ۲۰۰۱ دچار تحولی قابل توجه شده که نتیجه آن ثبات اقتصاد کلان، کاهش عمده در نرخ تورم، افزایش نرخ بهره‌وری، حفظ میانگین نرخ رشد سالانه ۵.۹٪ (به طور قابل توجهی بالاتر از میانگین نرخ رشد در طول دوره ۲۰۰۸-۲۰۰۲) بوده است.

۱۴. در طول دوره رشد سریع این کشور سهم کشاورزی در اقتصاد کاهش یافته در عوض سهم بخش‌های خدمات و تولید گسترش یافتند. رشد صنایع نیز از ساختاری دوگانه برخوردار بوده به‌طوری‌که در صنایع با ساختار مدرن که برگرفته از تغییرات جهانی بودند، رشد سریع اتفاق افتاده ولیکن در صنایع سنتی و کاربر رشد کمتری حادث شده است، مشابه این روند در بخش خدمات نیز قابل مشاهده است به گونه‌ای که تغییر ساختار خرده‌فروشی از سنتی به مدرن مثالی قابل توجه از این فرآیند می‌باشد. از دیگر

مثال‌های قابل توجه در بخش خدمات می‌توان به افزایش مقدار سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های مالی و شرکت‌های لجستیکی در مقیاس بزرگ اشاره کرد.

۱۵. علی‌رغم رشد سریع این کشور پس از بحران ۲۰۰۱، این کشور توانست در سال ۲۰۰۹ از لحاظ شاخص رقابت‌پذیری رتبه ۶۱ را در میان ۱۳۳ کشور به‌دست آورد و جهت بهبود این شاخص و دستیابی به رتبه‌ای بهتر، می‌بایست نسبت به تقویت حوزه‌هایی که در آن‌ها ضعیف‌تر عمل نموده بود اقدام می‌کرد که از جمله این حوزه‌ها عبارت بودند از: بهبود بازار کار، تحصیلات بالاتر و آموزش حرفه‌ای، بازارهای مالی، بهداشت و سلامت، آموزش ابتدایی، زیرساخت فیزیکی.

۱۶. افزایش رقابت جهانی در این دوره حتی بحرانی‌تر شد. تحولات جهانی که در نیمه دوم سال ۲۰۰۸ آغاز شدند تأثیری منفی بر بخش خصوصی ترکیه داشته و علاوه بر آن الحاق چین و هند به بازار جهانی موجب افزایش فشار رقابت جهانی به شرکت‌های ترکیه شد چرا که دیگر نمی‌توانستند با اتکا به نیروی کار ارزان در رقابت پیشی گیرند. بنابراین نیاز به یک مکانیزم بازار که به طور عملکردی موثر بوده و نیز محیط سرمایه‌گذاری جذاب و نهادینه وجود داشت. شرکت‌ها برای حفظ خود نیاز به نیروی کار بسیار ماهر داشته و علاوه بر این می‌بایست اطمینان حاصل می‌شد که زیرساخت‌های صنایع به‌گونه‌ای است که می‌تواند ورودی‌های ارزان و کیفی را تامین نماید. این اهداف منجر به تدوین استراتژی صنعتی ترکیه شد تا از طریق آن نقشه راه رسیدن به اهداف مشخص گردیده و نیز اجرای کارآمد آن موجب افزایش ارزش افزوده در ترکیه شود. در پیش‌نویس این استراتژی روند بازارهای هدف و الگوهای در حال تغییر فضای کسب و کار باید لحاظ شوند، بهره‌وری بخش‌های ضروری زنجیره ارزش همانند طراحی، تدارک و توزیع باید افزایش یابند و بخش خصوصی می‌بایست به گسترش تخصص در نواحی خاص و بهبود ظرفیت‌های خلاق تشویق گردد.

۱۷. در فرآیند صنعتی‌سازی به رویکردی یکپارچه که صنعت خدمات را نیز شامل شود، نیاز است. همچنین تا مشکلات و تنگناهای موجود در صنعت خدمات حذف نگردند دستیابی به بهره‌وری بالاتر در صنایع تولیدی امکان‌پذیر نخواهد بود. این فرآیند شامل سیاست‌های صنعتی است که خدمات را پوشش می‌دهند. با این حال این فرآیند انتقال جامع نیازمند نقشه راهی است که با استفاده از تجربه کشورهای موفق چون ژاپن، کره، تایلند، اندونزی تدوین شده باشد. چارچوب مورد استفاده توسط اتحادیه اروپا نیز سهمی عمده در تعیین فرآیند استراتژی صنعتی ترکیه را از آن خود کرده که هم کمیت و هم متدولوژی را شامل می‌شود. اتحادیه اروپا در نظر دارد با استفاده از استراتژی لیسبون جهت جذابیت اروپا برای سرمایه‌گذاری و اشتغال بر روی دانش و نوآوری به منظور کسب رشد تمرکز کند. هدف اصلی تعیین شده توسط اتحادیه «ایجاد فرصت‌های بیشتر و اشتغال بهتر» است. بر این اساس برای اجرای استراتژی تجدید نظر شده لیسبون^۱ یک چارچوب سیاست بخشی و افقی به منظور تقویت صنایع تولیدی اتحادیه اروپا تعیین شده است. کمیت و کیفیت در ۲۷ بخش و در قسمت افقی شامل دانش، فناوری، نوآوری، امور مالی، چارچوب قانونی، محیط زیست، انرژی و تجارت ارزیابی می‌گردند.

1. Lisbon

۱۸. ترکیه جهت دستیابی به رشد مداوم اقتصادی، افزایش بهره‌وری و رقابت بخش خصوصی لازم است موانع موجود را در چارچوب یک استراتژی مشخص و برنامه اولویت‌بندی شده مدون حذف گرداند. بدین منظور استراتژی صنعتی ترکیه با توجه به چشم‌انداز، اهداف و مشخصات زیر تدوین گردید.

■ چشم‌انداز و اهداف استراتژیک

۱۹. جهت تدوین استراتژی صنعتی ترکیه جلساتی با حضور تمام ذینفعان و تحت نظارت وزارت صنعت، معدن و تجارت تشکیل گردید که طی جلسات مزبور چشم‌انداز صنعتی بلند مدت ترکیه به شرح ذیل تدوین شد:

■ تبدیل شدن به پایگاه تولید اوراسیا در محصولات با تکنولوژی بالا و متوسط.

۲۰. به دنبال این چشم‌انداز هدف کلی از استراتژی صنعتی ترکیه برای دوره ۲۰۱۴-۲۰۱۱ به شرح زیر است:

■ افزایش رقابت‌پذیری و بهره‌وری صنایع ترکیه و تسریع انتقال به ساختاری صنعتی که بیشترین سهم را در صادرات جهان دارد یعنی جایگاه بیشترین محصولات با فناوری و ارزش‌افزوده بالا تولید می‌شوند و دارای نیروی کار مجرب و همزمان حساس به محیط زیست و مسائل اجتماعی است.

۲۱. در راستای این چشم‌انداز و هدف کلی، اهداف استراتژیک اساسی زیر تعیین شدند:

■ افزایش وزنی بخش‌های با فناوری بالا و متوسط در تولید محصولات و صادرات

■ حرکت به سوی تولید محصولات با ارزش افزوده بالا در بخش‌های با تکنولوژی ضعیف

■ افزایش وزنی شرکت‌هایی که می‌توانند به طور پیوسته مهارت‌های شاخص خود را تقویت نمایند.

۲۲. در همراهی با اهداف کلی استراتژی صنعتی ترکیه و اهداف استراتژیک آن، زمینه‌های سیاسی مختلف با در نظر گرفتن اولویت‌های برنامه نهم توسعه، نقاط ضعف و قوت صنعت ترکیه و نیز فرصت‌ها و تهدیدهای موجود تعیین گردید. سیاست‌های تعیین شده در رابطه با زمینه‌های سیاسی افقی و عمودی که به طور همزمان اجرا می‌شوند به شرح ذیل می‌باشند:

■ سرمایه‌گذاری و فضای کسب و کار

■ سرمایه‌گذاری و تجارت بین‌الملل

■ منابع انسانی و مهارت‌ها

■ دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به منابع مالی

■ توسعه فناوری شرکت‌ها

■ هزینه‌های ورودی و بخش‌های زیرساخت

■ محیط زیست

■ توسعه منطقه‌ای

۲۳. اثربخشی استراتژی صنعتی به موفقیت پیاده‌سازی استراتژی‌های افقی در بخش‌های مختلف بستگی دارد. جنبه بخشی استراتژی صنعتی به منظور شناخت موانع محدود کننده رقابت بخش‌ها، اجرای سیاست‌های طراحی شده جهت حذف این موانع، در نظر گرفتن گام‌های مورد نیاز جهت تبدیل ترکیه به پایگاه تولیدی در بخش فناوری‌های بالا (High-Tech) و نیز بازسازی بخش‌های صنعتی جهت دستیابی به ارزش افزوده بالاتر، اهمیت ویژه‌ای دارد.

۲۴. رویکرد استراتژی بخشی اتحادیه اروپا به عنوان مبنا در نظر گرفته شده است و رقابت بخشی تحت شش سرفصل اصلی و سیاست‌های بحرانی شناخته شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته شده است. البته لازم به ذکر است که تجزیه و تحلیل رقابت بخشی با هماهنگی وزارت صنعت و تجارت این کشور و براساس گزارش رقابت بخشی که با همکاری این وزارتخانه و اتاق بازرگانی و تجارت کالا به صورت پیش‌نویس تهیه شده بود، آماده شده است.

۲۵. شش سرفصل اصلی که مبنای تجزیه و تحلیل رقابت بخشی بوده‌اند عبارتند از:

■ دانش و فناوری با تمرکز بر ظرفیت‌های خلاق و نوآور شرکت‌ها

■ رقابت با تمرکز بر محیط رقابتی در بازار داخلی و ساختار شرکت‌ها

■ معاملات در چارچوب قانون، کارهای اداری، استانداردهای فنی، بهداشت و مسائل مربوط به ایمنی و نیز تأثیر اتحادیه گمرکی با اتحادیه اروپا در این بخش

■ انرژی و محیط زیست؛ با توجه به مقررات موجود و آنچه که در میان مدت برای تغییر آب و هوا، ائتلاف و مصرف زیاد انرژی تأثیر خواهند داشت، ارزیابی و مورد توجه قرار می‌گیرند.

■ تجارت و رقابت خارجی با تمرکز بر عواملی که بر رقابت صنایع و موانع تجاری و ضد دامپینگ اثر نامطلوبی دارند و می‌تواند موجب رقابت ناعادلانه در سطح بین‌المللی شوند.

■ اشتغال و جنبه‌های جغرافیایی؛ اهمیت این بخش در اقتصاد ملی از طریق فرم‌های اشتغال ارزیابی شده‌اند و به موانع موجود بر سر راه افزایش اشتغال تأکید شده است علاوه بر این به وجود خوشه‌ها در این بخش با توجه به مناطق جغرافیایی که شرکت‌ها و در نتیجه اشتغال در آنجا متمرکزند، تأکید شده بود.

۲۶. همچنین در این استراتژی دیده شده که در آینده‌ای نزدیک یکی از مبناهای توسعه سیاست‌های بخشی در ترکیه، جمع‌آوری داده‌های به روز و قابل اطمینان در فعالیتهای صنعتی و انجام تجزیه و تحلیل رقابت بر مبنای این داده‌هاست که جهت دستیابی بدین هدف «سیستم اطلاعات کارآفرین» با هماهنگی وزارت صنعت و تجارت این کشور تأسیس شد تا ناکارایی داده‌ها از بین رفته و امکان آنکه سرمایه‌گذاران و کاربران در بخش‌های دولتی و بازار بتوانند تصمیم‌گیری‌های دقیق‌تری را با استفاده از جمع‌آوری، به‌روز رسانی و انتشار داده‌های بخش‌های تولید و خدمات به روشی سیستماتیک و یکپارچه انجام دهند، فراهم گردد تا خروجی‌های این سیستم جهت رفع نیازهای فوق استفاده شود. تلاش جهت نهادینه شدن زیرساخت‌های فنی و قانونی این سیستم هنوز ادامه دارد. علاوه بر این «پروژه توسعه سیاست‌های خوشه ملی ترکیه» که توسط معاونت امور خارجه^۱ انجام شده، شکل‌گیری یک منبع اطلاعاتی مهم را با توجه به توزیع جغرافیایی رقابت خوشه‌ها در ترکیه، تضمین خواهد نمود.

■ مکانیزم‌های اجرا، هماهنگی و نظارت

۲۷. دستیابی به اهداف مشخص شده در استراتژی صنعتی ترکیه به همان اندازه که به سیاست‌های طراحی شده و تصمیمات متخذه بستگی دارد به تأثیرگذاری فرآیندهای اجرا و پیاده‌سازی نیز وابسته است. در این رابطه علاوه بر ارائه و حفظ ثبات داخلی استراتژی صنعتی طراحی شده مکانیزمی لازم است که به طور پیوسته اثرات مقررات و اقدامات اجرایی را کنترل نموده تا در موارد لزوم تغییرات به سرعت شناسایی شده و اصلاحات لازم پیشنهاد گردند. عدم وجود اطلاعات کافی در بخش صنعت و فقدان هماهنگی بین موسسات دولتی موجب کاهش اثربخشی تصمیمات متخذه و فرآیندهای پیاده‌سازی در بخش دولتی می‌شود. در این زمینه لازم است موسسات و سازمان‌هایی که مسئول پیاده‌سازی استراتژی صنعتی هستند جهت انجام وظایف‌شان، نسبت به انطباق وظایف و اختیاراتشان با توجه به منابع و ساختار سازمانی اقدام نمایند.

۲۸. فناوری و تکنولوژی نیز موجب توسعه سریع بازارها و در نتیجه پویایی اقتصادی بیش از آنچه که در دوره‌های قبل بوده خواهد شد از این‌رو شکست بازار کشور خطری موثر برای بازارهای ترکیه به‌شمار خواهد رفت و ضروری است استراتژی صنعتی به طور دوره‌ای به شیوه‌ای پاسخگو به حوادث پیش‌بینی نشده ارزیابی شوند و بدین منظور لازم است «کمیته نظارت و راهبری» با مشارکت تمامی ذینفعان از جمله نمایندگان کارمندان، بخش خصوصی و به ریاست معاون صنعت و تجارت ایجاد شود. همچنین جهت تضمین اثربخشی استراتژی صنعتی می‌بایست همکاری‌های لازم بین بخش خصوصی و دولتی در سطوح بالای مدیریتی ایجاد گردد و علاوه بر این، برای آنکه استراتژی صنعتی به طور اثرگذار در ترکیه پیاده شود و ایجاد ارزش افزوده نماید، همکاری

1. the Undersecretariat for Foreign Trade

و هماهنگی بین سازمان‌های دولتی به اندازه ایجاد هماهنگی بین بخش‌های دولتی و خصوصی دارای اهمیت است. از این‌رو، «Intitiatives» برای کاربرد در سطوح افقی استراتژی صنعتی جهت دستیابی به اهداف و شناخت استراتژی صنعتی تعیین خواهند شد. این «Intitiatives» تحت نظارت کمیته نظارت و راهبری، هماهنگی بین بخش‌های دولتی در راستای استراتژی صنعتی را تضمین خواهند نمود. چرا که در چارچوب استراتژی صنعتی «Intitiatives» فرصت‌هایی برای کار کردن سازمان‌های دولتی با یکدیگر یا مشاوره با سازمان دیگر را فراهم نموده و ارتباط آنان را نزدیک‌تر خواهد کرد. «Intitiatives» با ایجاد هماهنگی بین سازمان‌ها، راه‌حلهایی را برای مشکلات موجود ارائه کرده و در صورت نیاز از حضور نمایندگان بخش خصوصی در جلسات و بررسی‌ها و مطالعات مربوطه استفاده خواهد کرد.

۲۹. کلیه فعالیت‌های دبیرخانه کمیته نظارت و راهبری و «Intitiatives» زیر نظر وزارت صنعت و تجارت انجام شده و این وزارتخانه تمامی فعالیت‌های دبیرخانه را نظارت نموده و براساس استراتژی ارزیابی خواهد کرد و هر شش ماه یکبار گزارش ارزیابی / نظارت جهت ارزیابی اقدامات صورت گرفته در راستای مستندات استراتژی صنعتی را به کمیته نظارت و راهبری ارائه خواهد کرد. برای ارزیابی و کنترل روند اقدامات و اهداف استراتژی صنعتی، از خروجی‌های سیستم اطلاعات کارآفرین نیز استفاده خواهد شد. کمیته نظارت و راهبری به عنوان متصدی پیاده‌سازی و کنترل وظیفه دارد اقدامات کمیته‌ها را جهت هم‌راستا بودن با استراتژی صنعتی ارزیابی نماید. تصمیمات و مطالعات انجام شده توسط «Intitiatives» مشورتی بوده و خروجی‌های آن توسط کمیته نظارت و راهبری ارزیابی خواهند شد و در صورت لزوم بازخوردهای حاصل از ارزیابی‌ها از سوی کمیته به «Intitiatives» ارائه خواهد شد. در این مطالعات، کمیته نظارت و راهبری موجبات همکاری نزدیک بین بخش‌های خصوصی و دولتی را از طریق ایجاد مکانیزم‌های گفتگو فراهم خواهد آورد و در صورت نیاز، موضوعات مورد بحث بین بخش‌های خصوصی و دولتی نیز می‌توانند در دستور کار کمیته نظارت و راهبری و «Intitiatives» قرار گیرند بنابراین تمام موضوعاتی که با استراتژی صنعتی ارتباط دارند می‌توانند در کمیته نظارت و راهبری مورد بحث و بررسی قرار گیرند.

۳۰. می‌توان نتیجه گرفت که پیاده‌سازی، نظارت و ارزیابی استراتژی صنعتی با هماهنگی وزارت صنعت و تجارت و با همکاری نزدیک با بخش خصوصی می‌بایست انجام شود که لازمه این کار نیز ایجاد دبیرخانه‌ای بوده که توسط قائم مقام معاونت وزارت صنعت و تجارت هدایت و رهبری خواهد شد. همچنین لازم است جلسات کمیته نظارت و راهبری حداقل یکبار در هر شش ماه و لسات «Intitiatives» حداقل یکبار در هر سه ماه برگزار گردد و در این زمینه لازم است ظرفیت‌های وزارت صنعت و تجارت جهت حذف موانع (عمدتاً در منابع انسانی) مکانیزم‌های اجرا همانند سیاست ارزیابی اثربخشی، انتقال نتایج تحلیل‌ها جهت اجرا، کنترل و گزارشات و تصحیح خطا در مرحله پیاده‌سازی بهبود یابند.

■ مدل استراتژی صنعتی

۳۱. ماتریس SWOT استراتژی صنعتی ترکیه

● کمبود نیروی متخصص ● کمبود تحقیق و توسعه و نوآوری ● کمبود منابع مالی ● عدم مدیریت مؤثر منابع طبیعی و انرژی ● کمبود هماهنگی و همکاری میان سازمانهای دولتی ● تولید محدود محصولات با ارزش افزوده بالا ● وجود اقتصاد غیررسمی ● کمبود سرمایه گذاری ● عدم امکان دسترسی به اطلاعات بطور منظم و از یک منبع واحد ● هزینه بالای نهاده ها ● کمبود خوشه سازی ● عدم وجود فرهنگ رقابت ● توانایی پایین شرکتهای کوچک و متوسط در صادرات و بازاریابی ۱۴۰۷۵	نقاط ضعف
● موقعیت جغرافیایی ● جمعیت جوان ● تولید در حد استانداردهای بین المللی ● وجود ظرفیت کارآفرینی ● تنوع محصولات تولیدی ● تعداد شرکتهای کوچک و متوسط و ظرفیت افزایش آنها	نقاط قوت

● بحران مالی جهانی ● وابستگی تکنولوژیک ● واردات مواد واسطه ای ● جهانی شدن و افزایش رقابت بین المللی ● تغییرات اقلیمی و زیست محیطی ● کمبود تجهیزات حمل و نقل و زیرساختی	تهدیدها
● الحاق به اتحادیه اروپا و همگن شدن اطلاعات و مطالعات ● موقعیت جغرافیایی ● جمعیت جوان ● بازار کشورهای همسایه ● جهانی شدن ● آزادسازی سیستمهای تجارت بین الملل ● افزایش استفاده از فناوری اطلاعات و نوآوری در صنعت ● توسعه تکنولوژیک ● افزایش اندازه بازار داخلی ● غنی بودن از منابع انرژی تجدیدپذیر ● توسعه مدلهای جدید رقابت پذیری ● افزایش اهمیت تولید محصولات با کیفیت و ارزش افزوده بالا ● افزایش تقاضا برای محصولات متنوع و با کیفیت بازارهای جهانی	فرصتها

هند

۳۲. پس از استقلال کشور هند، تصمیمات و نگرش جواهر لعل نهرو بنیانگذار هند مدرن تأثیر ماندگاری بر تلاش ملی داشت به گونه‌ای که ابتکارات و ایده‌های او موجب گردید اکنون هند به عنوان یک کشور قدرتمند و صنعتی در سطح جهان مطرح گردد. در آستانه استقلال هند، نهرو اهداف کشور را توسعه سریع صنعت و کشاورزی، گسترش فرصت‌های اشتغال، کاهش تدریجی نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، رفع فقر و دستیابی به خودکفایی جهت باقی‌ماندن به عنوان یک قدرت تعیین نمود بنابراین جهت تحقق اهداف مزبور سیاست صنعتی لازم بود.

۳۳. در سال ۱۹۴۸ بلافاصله پس از استقلال کشور، دولت راه‌حل سیاست صنعتی را به منظور دستیابی به رشد و توسعه صنعتی معرفی نمود. این سیاست بر اهمیت اقتصاد به عنوان تأمین‌کننده امنیت در جهت افزایش مستمر تولید و توزیع عادلانه آن تأکید دارد. پس از تصویب قانون اساسی و اهداف اجتماعی و اقتصادی، سیاست صنعتی به طور جامع تجدید نظر شده و در نهایت در سال ۱۹۵۶ تصویب گردید که البته با توجه به چالش‌های جدید در سال‌های ۱۹۷۳، ۱۹۷۷ و ۱۹۸۰ بازبینی شد.

۳۴. اهداف سند سیاست صنعتی در سال ۱۹۴۸، تسریع نرخ رشد اقتصادی و افزایش سرعت صنعتی شدن به عنوان وسیله‌ای برای رسیدن به الگوی سوسیالیستی جامعه بوده اما در سال ۱۹۵۶، به علت کمیاب بودن سرمایه و نبود پایه‌های لازم جهت کارآفرینی، نقش امور خارجه در عهده‌داری مسئولیت غالب و مستقیم توسعه صنعتی پررنگ گردید. در سال ۱۹۷۳، شناسایی صنایعی که از طریق سرمایه‌گذاری شهرک‌های صنعتی بزرگ و شرکت‌های خارجی تأسیس شدند و اولویت بالایی داشتند دارای اهمیت بود. در سال ۱۹۷۷ نیز بر تمرکز زدایی و نقش صنایع در مقیاس‌های کوچک تأکید می‌شد.

۳۵. سیاست صنعتی سال ۱۹۸۰ نیز متمرکز بر توجه به نیاز جهت ارتقا رقابت در بازار داخلی، تکنولوژی با درجه بالا و مدرن بود. این سیاست بر مبنای صادرات به طور فزاینده رقابتی و تشویق به سرمایه‌گذاری در مناطق با تکنولوژی بالا اتخاذ گردید.

۳۶. ایندیرا گاندی معتقد بود که بهره‌وری باید نگرانی اصلی در تمام فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی باشد. این سیاست‌ها شرایطی برای رشد سریع صنعتی در کشور را فراهم کردند. بنابراین در آستانه هفتمین برنامه پنج ساله، زیرساخت‌های وسیعی ایجاد گردید. صنایع پایه تأسیس شدند، در بسیاری موارد همچون مواد خام، کالاهای واسطه‌ای و مصرفی به خودکفایی دست یافتند. مراکز رشد جدید برای فعالیت‌های صنعتی پدید آمدند به گونه‌ای که نسل جدیدی از کارآفرینان را شامل می‌شدند. تعداد زیادی از مهندسان، تکنسین‌ها و کارگران ماهر نیز آموزش دیدند. برنامه هفتم مصوب نقاط قوت را تقویت می‌کرد و طرح‌هایی جهت پاسخگویی موثر به چالش‌های در حال ظهور در صنایع را در برمی‌گرفت. تعدادی از تغییرات رویه‌ای و سیاسی با هدف افزایش بهره‌وری، کاهش هزینه‌ها و بهبود کیفیت در سال‌های ۱۹۸۵ و ۱۹۸۶ معرفی شدند که بر باز کردن بازار داخلی به منظور افزایش قدرت رقابتی و آمادگی برای مواجهه با رقابت‌های بین‌المللی تأکید داشتند. بخش دولتی از برخی محدودیت‌ها آزاد شده

و به خودکفایی بیشتری نائل گردید. نوسازی فنی و مدیریتی صنعت به عنوان ابزاری کلیدی برای افزایش بهره‌وری و قدرت رقابت‌پذیری کشور در جهان دنبال گردید. نتیجه همه این تغییرات رشد چشمگیر صنعت هند بود به‌طوری‌که متوسط نرخ رشد سالانه در طول برنامه هفتم به ۸.۵٪ رسید.

■ اهداف استراتژیک

۳۷. اهداف سیاست صنعتی دولت هند عبارتند از :

- حفظ رشد پایدار در بهره‌وری
- افزایش اشتغال
- استفاده بهینه از منابع انسانی
- افزایش قابلیت‌های بین‌المللی
- تبدیل هند به یک شریک اصلی و بازیگر مهم در عرصه جهانی
- ۳۸. سیاست مذکور با تمرکز بر موارد زیر می‌باشد:
- مقررات زدایی صنعت هند
- آزادسازی صنعت و انعطاف‌پذیری در پاسخگویی به بازار نیروی کار
- ارائه یک رژیم سیاسی که رشد سریع و آسان صنعت هند را موجب شود

■ حوزه‌های سیاست صنعتی

۳۹. دولت به منظور برقراری عدالت اقتصادی و اجتماعی، پایان بخشیدن به فقر و بیکاری و ساختن هند مدرن، دموکراتیک، سوسیالیست و موفق با نگاهی به جلو، به تلاشی مضاعف متعهد شده است و در صورتی اهداف دولت تامین می‌گردند که هند به عنوان بخشی از اقتصاد جهانی رشد کند و نه به صورت درونزا.

۴۰. در حالیکه دولت خواستار پیروی از سیاست خودکفایی است، تاکید زیادی بر سیاست‌های جایگزینی واردات وجود دارد. همچنین دولت برای توسعه و بهره‌برداری از قابلیت‌های بومی در فناوری و تولید متعهد به اجرای استانداردهای جهانی شده است. دولت جهت ادامه یک چارچوب سیاست سالم، سیاست‌های تشویق فراگیر کارآفرینی و توسعه تکنولوژی بومی را از طریق تحقیق و توسعه (R&D) ، ایجاد فناوری جدید، توسعه بازارهای سرمایه، افزایش رقابت‌پذیری به نفع افراد معمولی دنبال می‌کند.

گسترش صنعتی‌سازی به مناطق عقب افتاده کشور از طریق مشوق‌های مناسب و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها ترویج داده می‌شود. همچنین به منظور دستیابی به فناوری‌های بالاتر، افزایش صادرات و توسعه پایدار تولید از سرمایه‌گذاری‌های خارجی و همکاری‌های فناورانه استقبال می‌گردد. دوت جهت لغو انحصار از هر بخش یا هرگونه سرمایه‌گذاری فردی در هر زمینه تولیدی (به استثنا استراتژیک و نظامی) و آزادسازی تمام فعالیت‌های تولیدی برای افزایش قدرت رقابت‌پذیری تلاش خواهد کرد.

۴۱. دولت تضمین می‌کند که بخش دولتی نقش قانونی و حقیقی خود را در سناریوی اجتماعی-اقتصادی کشور بازی کند. همچنین دولت اطمینان می‌دهد که بخش دولتی بر مسیر کسب و کار پیش‌بینی شده در سیاست صنعتی سال ۱۹۵۶ حرکت کرده و نوآوری، خلاقیت و رهبری را در مناطق استراتژیک مهم ملی ادامه دهد. سرمایه‌گذاری در صنایع کلیدی به عنوان ابزار اصلی برای کنترل فعالیت‌های اقتصادی در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰، محسوب می‌شد اما امروزه دولت ابزار دیگری از مداخله یعنی ابزارهای پولی و مالی و حجمی از ذخایر ملی را در اختیار داشته و بانک‌ها و موسسات مالی را نیز کنترل می‌کند و به هنگام نیاز به مداخلات دولت، این ابزارها موثرتر و قاطع‌تر به کار گرفته خواهند شد.

۴۲. دولت کاملاً از منافع نیروی کار و رفاهیات آنان پشتیبانی می‌کند چرا که معتقد است در پیشرفت و شکوفایی به نیروی کار به عنوان یک شریک نیاز خواهد بود که این امر موجب مشارکت بیشتر کارگران شده و توسعه مهارت‌ها در نتیجه آموزش‌های فشرده را منجر به می‌گردد. دولت افق‌های جدید را مجسم نموده و اهداف اصلی بسته سیاست صنعتی جدید برای اصلاح تحریفات و ضعف‌هایی است که ممکن است در حفظ رشد پایدار بهره‌وری و اشتغال و کسب قدرت رقابت‌پذیری بین‌المللی رخنه کرده باشند. دستیابی به این اهداف نیازمند حمایت از محیط زیست، استفاده بهینه از منابع موجود و رشد و بهبود عملکرد گذشته تمام بخش‌های صنعتی اعم از بزرگ، کوچک و متوسط متعلق به بخش دولتی، خصوصی یا تعاونی خواهد بود.

۴۳. بنابراین سیاست دولت به طور پیوسته تغییر کرده و در جهت دستیابی به این اهداف، دولت اقدامات سیاسی مهمی را به شرح ذیل در دستور کار خود قرار داده است:

- آزادسازی سیاست صدور مجوز صنعتی
- یادداشت کارآفرینان صنعتی^۱
- سیاست صنایع با مقیاس کوچک
- طرح‌های غیربومی
- پارک فناوری سخت‌افزار الکترونیک/ پارک فناوری نرم‌افزار
- سیاست سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

۴۴. دولت به منظور اجرایی‌سازی سیاست‌های فوق تصمیم به اجرای طرح‌هایی در خصوص سیاست‌های مربوط به حوزه‌های زیر گرفته است:

- صدور مجوز صنعتی
- سرمایه‌گذاری خارجی
- موافقت‌نامه فناوری‌های خارجی
- سیاست بخش عمومی
- قانون انحصارات و شیوه‌های تجارت محدود (M RTP)

■ سیاست صدور مجوز صنعتی

۴۵. صدور مجوز صنعتی برای همه پروژه‌ها به جز تعداد اندکی از صنایع مرتبط با مسایل استراتژیک و امنیتی، مشکلات مربوط به ایمنی و بیش از همه مسایل زیست محیطی، محصولات شیمیایی خطرناک، لغو شد. لیست صناعی که صدور مجوز صنعتی برای‌شان اجباری است عبارتند از:

- زغال سنگ و ذغال سنگ چوب نما
- نفت (به غیر از نفت خام) و محصولات تقطیر آن است.
- تقطیر و جوشاندن از نوشیدنی های الکلی.
- شکر
- چربی های حیوانی و روغن.
- سیگار و سیگار جایگزین توتون و تنباکو تولید
- آذیست و محصولات مبتنی بر آذیست
- تخته سه لا، روکش‌های تزئینی و دیگر محصولات چوبی مانند نئوپان
- پوست، پوست خام گاو و گوسفند، جیر، چرم
- پوشیدنی‌های درست شده از خز
- ماشین‌های موتوری
- کاغذ و روزنامه

- تمام تجهیزات دفاعی و الکترونیکی هوافضا
- مواد منفجره صنعتی، از جمله انفجار فیوز، فیوز ایمنی، پودر تفنگ، نیتروسلولز
- مواد شیمیایی خطرناک
- داروسازی و مواد مخدر (با توجه به سیاست مقابله با مواد مخدر)
- سرگرمی‌های الکترونیکی مانند VCD، تلویزیون‌های رنگی، CD Player، ضبط صوت
- کالاهایی همچون یخچال فریزر داخلی، ماشین لباسشویی برنامه‌دار داخلی، ماشین ظرفشویی داخلی، اجاق‌های مایکرو ویو و دستگاه‌های تهویه مطبوع
- ۴۶. در زمینه‌هایی که نگرانی استراتژیک و امنیتی وجود داشت، فعالیت در آن زمینه‌ها به بخش دولتی محول گردید که لیست اینگونه صنایع به شرح زیر بودند:
- اسلحه و مهمات و اقدامات منسوب به تجهیزات دفاعی، هواپیما و کشتی‌های جنگی
- انرژی اتمی
- زغال سنگ
- روغن‌های معدنی
- معدن سنگ آهن، سنگ منگنز، سنگ کروم، سنگ گچ، گوگرد، طلا و الماس
- معدن مس، سرب، روی، قلع، مولیبدن، ولفرام
- مواد معدنی مشخص شده در برنامه انرژی اتمی
- راه آهن و حمل و نقل ریلی
- ۴۷. در پروژه‌هایی که نیاز به واردات کالاهای سرمایه‌ای است، مجوز به صورت اتومات داده می‌شود.
- ۴۸. در مناطق با بیش از یک میلیون نفر جمعیت نیازی به کسب مجوزهای صنعتی از دولت وجود ندارد به جز صناعی که نیاز به صدور مجوز اجباری دارند. در رابطه با شهرهایی با بیش از یک میلیون نفر جمعیت به جز صناعی که آلوده‌کننده طبیعت نیستند مانند الکترونیک، نرم‌افزار کامپیوتر و چاپ، سایر صنایع می‌بایست در بیرون از ۲۵ کیلومتری حاشیه شهر (به استثنای شهرک‌های صنعتی) قرار گیرند. تا از این طریق نظم دهی به مکان‌های صنعتی، منطقه بندی و مقررات استفاده از قوانین محیط زیست اجرا شود.

۴۹. برای ترویج پراکندگی به سوی مناطق روستایی و عقب مانده و نیز کاهش ازدحام در شهرها و هدایت سرمایه گذاری در جهت توسعه زیرساخت ها از مشوق های مناسبی استفاده شد. سیستم فازی برنامه های تولید در موارد اجرایی که قابل انطباق با پروژه های جدید هستند نیز انجام می شود و پروژه های موجود با چنین برنامه هایی ادامه خواهند یافت.

۵۰. برای دریافت وام های بلند مدت از موسسات مالی جهت اجرای پروژه های جدید دیگر نیازی به اجرای ماده مربوط به قابلیت تبدیل اجباری وجود ندارد.

■ سرمایه گذاری خارجی

۵۱. به پروژه های سرمایه گذاری خارجی تنها تا سقف ۵۱٪ از سهام خارجی صنایع با اولویت بالا، مجوز داده می شود. هیچگونه مانعی در این فرآیند وجود ندارد. اینگونه صنایع عبارتند از:

- صنعت متالوژی
- حرکت دهنده های اولیه به جز ژنراتورهای موتوری
- دیگ بخار و بخار نیروگاه
- تجهیزات الکتریکی
- حمل و نقل
- ماشین آلات صنعتی
- ماشین های کشاورزی
- ابزار صنعتی
- تجهیزات آزمایشگاهی و ابزار پزشکی و علمی
- کودهای نیتروژنه و شامل فسفات
- مواد شیمیایی به جز کود
- دارو و مواد مخدر
- سرامیک
- محصولات سیمانی
- شیشه های صاف

- محصولات با تکنولوژی بالا
- کربن و محصولات کربنی
- لاستیک ماشین آلات
- ماشین آلات چاپ
- الماس صنعتی مصنوعی
- الکترودهای جوشکاری به جز الکترودهایی که برای جوشکاری خفیف به کار می‌روند
- محصولات سوپا
- مصالح ساختمانی پیش ساخته
- استخراج روغن

۵۲. همچنین ترخیص کالا از گمرک در صورتی امکان‌پذیر خواهد بود که سهام خارجی بتواند مقدار ارز مورد نیاز برای واردات کالاهای سرمایه‌ای را پوشش دهد. بنابراین لازم است اصلاحات مربوط به قانون مقررات ارز انجام گیرد.

۵۳. تا هنگامی که واردات قطعات، مواد خام، کالاهای معمولی و پرداخت هزینه‌های حق امتیاز دانش فنی با سیاست عمومی به کار رفته برای دیگر واحدهای صنعتی داخلی اداره شود، پرداخت سود سهام تحت نظارت بانک مرکزی کشور انجام می‌شود تا بدینوسیله اطمینان حاصل گردد که جریان حساب پرداخت‌های سود سهام توسط درآمدهای حاصل از صادرات بیش از یک دوره زمانی متعادل می‌شود.

۵۴. برای پیشنهادات مربوط به سهام خارجی نیازی به موافقت‌نامه‌های تکنولوژی خارجی وجود ندارد.

۵۵. به منظور دسترسی به بازارهای بین‌المللی به اکثر سهام خارجی (تا سقف ۵۱٪ از سهام) اجازه داده می‌شود تا شرکت‌های تجاری عمدتاً به فعالیت‌های صادراتی مشغول گردند. در حالیکه فشار روی فعالیت‌های صادراتی است می‌بایست جایگاه تجارت در تعادل با جایگاه تجارت داخلی و صادرات مطابق با سیاست صادرات و واردات باشد.

۵۶. یک تیم مذاکره کننده قوی برای مذاکره با شرکت‌های بین‌المللی بزرگ تشکیل شد که حوزه‌های مورد نظر برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را تعیین کردند. این امر می‌تواند به یک برنامه ویژه برای جذب سرمایه‌گذاری تبدیل شده به گونه‌ای که امکان دسترسی به فناوری بالا و بازارهای جهانی را نیز فراهم نماید. کلیت برنامه‌های سرمایه‌گذاری چنین شرکت‌هایی بدون توجه به پارامترها و یا روش‌های از پیش تعیین شده بررسی می‌شوند.

■ موافقت‌نامه‌های فناوری خارجی

۵۷. برای موافقت‌نامه‌های فناوری خارجی در صنایع با اولویت بالا تا سقف پرداخت ۱ کرو، مجوز خودکار داده شد که ۵٪ حق امتیاز برای فروش‌های داخلی و ۸٪ برای صادرات بود منوط به اینکه پرداخت کل از ۸٪ فروش در طول یک دوره ۱۰ ساله از زمان توافق و یا ۷ سال از شروع تولید باشد. نسبت حق امتیاز تعیین شده خالص مالیات است که مطابق با روش‌های استاندارد محاسبه می‌شود.

۵۸. سایر پیشنهادات به مصوبه خاص نیاز دارند.

۵۹. برای استخدام تکنسین‌های خارجی نیازی به مجوز وجود نداشته و پرداخت ممکن است از طریق مجوزهای پوشیده یا ارز آزاد مطابق با دستورالعمل RBI انجام شود.

■ بخش عمومی

۶۰. پورتفولیوی سرمایه‌گذاری بخش عمومی با توجه به تمرکز بخش عمومی بر زیرساخت‌های استراتژیک، ضروری و با تکنولوژی بالا بازبینی شد. برخی استثنائات برای بخش عمومی حفظ گردید در حالیکه برای زمینه‌های انحصاری که بخش خصوصی می‌توانست در آن فعالیت نماید، مانعی وجود نداشت. به طور مشابه بخش دولتی اجازه ورود به حوزه‌هایی که فاقد استثنائات هستند، را داشت.

۶۱. شرکت‌های دولتی که مشکل داشتند و امکان بهبود برای‌شان وجود نداشت باید به منظور قاعده‌مندی طرح‌های احیا/توانبخشی به هیات^۱ بازسازی صنعتی و مالی (BIFR) یا موسسات مشابه دیگر با سطوح بالا که بدین منظور ایجاد شده‌اند، ارجاع داده می‌شدند. چنین مکانیزم امنیت اجتماعی به منظور محافظت از کارگران ایجاد شد که تحت تأثیر بسته‌های توانبخشی نیز بودند.

۶۲. به منظور افزایش منابع و تشویق به مشارکت بیشتر، بخشی از سهام دولت در بخش عمومی به موسسات مالی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک، کارگزاران و عموم مردم داده می‌شد.

۶۳. هیات مدیره شرکت‌های دولتی حرفه‌ای‌تر شده و قدرت بیشتری به دست آوردند.

۶۴. از طریق تفاهم‌نامه فشار زیادی بر بهبود عملکرد اعمال می‌شد که موجب می‌گردید مدیریت خودمختار شده و پاسخگو باشد. بخشی از مهارت‌های فنی دولت نیز از طریق همین مذاکرات و پیاده‌سازی تفاهم‌نامه‌ها ارتقا یافت.

■ قانون انحصارات و شیوه‌های تجارت محدود (PTRM)

۶۵. قانون MRTTP به منظور حذف محدودیت‌های آستانه دارایی در رابطه با شرکت‌های MRTTP و تعهدات برتر اصلاح شد که این حذف‌ها نیازمند مصوبه قبلی دولت برای تعیین تعهدات جدید، ادغام و تصاحب و انتصاب مدیران تحت شرایط خاص بود.

۶۶. تاکید بیشتر بر کنترل و تنظیم انحصارات، شیوه‌های محدود کننده و ناعادلانه تجارت می‌باشد که به موازات آن نیز کمیسیون MRTTP صلاحیت لازم برای رسیدگی به شکایات مصرف‌کنندگان فردی یا طبقه‌بندی مصرف‌کنندگان با توجه به شیوه‌های تجارت محدود کننده، غیرعادلانه و انحصاری را دارد.

۶۷. لازمه اصلاحات جامع و توانمند ساختن کمیسیون MRTTP برای اعمال مجازات و قدرت‌های جبرانی^۱، ایجاد قانون MRTTP بود.

■ جمع بندی سیاست صنعتی هند

۶۸. کشور هند از چندین ایالت محلی تشکیل شده است و همین امر موجب گردیده برای هر ایالت بسته به شرایط اقلیمی، جغرافیایی، اقتصادی و سیاسی یک سند استراتژی صنعتی مجزا تهیه شود و از اینرو در سطح کلان، استراتژی صنعتی این کشور فاقد نقشه راه باشد. به همین دلیل این قسمت از گزارش فاقد نقشه راه استراتژی صنعتی هند می‌باشد.

۶۹. در این قسمت از گزارش تلاش گردیده تا با توجه به مطالب گفته شده از تجربه کشور هند نتایجی ارائه گردند:

■ سیاست صنعتی نباید درباره موضوعاتی چون کنترل قیمت و مقدار، تعیین موقعیت جغرافیایی فعالیت‌ها، بدنه سیاسی، تنظیم مقررات و ارائه کننده خدمات به سازمان‌های دولتی باشد.

■ سیاست صنعتی به تنهایی کافی نبوده و برای سیاست صنعتی نیاز به خلاقیت، تحصیلات، مشارکت جهانی و زیرساخت‌های مناسب می‌باشد که در جدول زیر تأثیر هر یک از موارد آمده است.

■ اگر شرایط اقلیمی و جغرافیایی در نواحی مختلف یک کشور متفاوت باشند جهت کسب موفقیت هر چه بیشتر در دستیابی به اهداف استراتژی مناسب خواهد بود که بر اساس شرایط جغرافیایی یا موقعیت‌های اقتصادی و سیاسی آن نواحی، منطقه بندی شده و با توجه به ویژگی‌های خاص هر منطقه استراتژی صنعتی برای آن منطقه طراحی گردد.

ایران

۷۰. به استناد ماده ۱ «قانون تمرکز امور صنعت و معدن و تشکیل وزارت صنایع و معادن» جهت یکپارچگی امور صنعت و معدن و در راستای سیاستگذاری این بخش نسخه اول «استراتژی توسعه صنعتی کشور» در سال ۱۳۸۴ توسط وزارت صنایع و معادن ابلاغ گردید که به شرح ذیل می‌باشد:

■ چشم انداز و اهداف توسعه صنعتی

۷۱. بر اساس چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی^۱، اقتصاد توانا و رفاه عادلانه، پویایی اجتماعی، اصول اخلاقی و ارزش‌های فرهنگی، دانش و فناوری مولد، امنیت و اقتدار ملی و بالاخره تعاملات سازنده و مناسب با جهان، به عنوان برجسته‌ترین شاخص‌های اهداف غایی و آینده مطلوب تبیین شده‌اند. بر این اساس چشم انداز و اهداف توسعه صنعتی به عنوان مرحله‌ای از توسعه اقتصادی و بر پایه الگوی رفاه ملی به شرح ذیل می‌باشد:

«در افق بیست ساله جمهوری اسلامی ایران دارای صنعت توسعه یافته بر پایه دانایی و با سه محور اصلی پایداری، رقابت‌پذیری جهانی و فناوری‌های پیشرفته روز خواهد بود که با توسعه فناوری و سرمایه انسانی، ارتقا بهره‌وری و افزایش سرمایه‌گذاری، صادرات و سهم صنعت از تولید در حد کشورهای توسعه یافته صنعتی، به رتبه نخست صنعتی و فناوری در منطقه و جایگاه شایسته در جهان دست یافته است.»

■ سیاست‌های کلان محیطی توسعه صنعتی

۷۲. محیط فرهنگی

■ ترویج و اشاعه فرهنگ صنعتی

■ تشویق و توسعه اقتصاد معطوف به تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی

■ ترغیب و اشاعه فرهنگ اکتشاف، خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی

■ توسعه و ترویج فرهنگ استاندارد

۷۳. محیط سیاسی

■ عزم و اراده سیاسی برای توسعه صنعتی و کارآفرینی

■ تنظیم سیاست خارجی با نگرش برون‌گرایانه در حوزه هدف‌های اقتصادی و صنعتی در چارچوب حفظ منافع ملی

■ توسعه حقوق فردی و شهروندی

۱. ابلاغیه مقام معظم رهبری به ریاست محترم جمهوری

۷۴. محیط اجتماعی

- ایجاد و استقرار نظام تامین اجتماعی کارآمد
- اصلاح روابط کار
- اصلاح نظام یارانه‌ها و هدفمند کردن حمایت‌ها در جهت توسعه صنعتی
- تقویت تشکلهای تخصصی و صنفی در ارتباط با دولت، بخش خصوصی، نهادهای سیاسی، بین‌المللی و مصرف‌کنندگان

۷۵. محیط قانونی، حقوقی و قضایی

- تدوین و اجرای قانون جامع حقوق مالکیت (شامل حقوق مالکیت فکری و ...)
- اصلاح و تنظیم قوانین اقتصادی همسو با روند توسعه صنعتی (مالیات، کار، تجارت، تأمین اجتماعی و ...)
- تدوین و اجرای قانون رقابت و جلوگیری از انحصار
- انجام اصلاحات نهادی و سازمانی برای پشتیبانی از فرآیند توسعه صنعتی

۷۶. محیط اقتصادی

- ایجاد ثبات در اقتصاد کلان از طریق اصلاح نظام پولی، اصلاح ساختار مالی دولت به منظور ایجاد توازن در بودجه، ایجاد ثبات در نرخ ارز واقعی
- ایجاد سازوکارهای نظام اقتصاد بازار و توسعه فضای رقابت
- تغییر نقش دولت از مالکیت و مدیریت مستقیم بنگاه به سیاستگذاری و هدایت
- ایجاد فضای مناسب برای توسعه فعالیتهای بخش خصوصی و توانمندسازی این بخش جهت رقابت در بازارهای بین‌المللی
- تنظیم سیاستهای تجاری به منظور افزایش رقابت بنگاههای داخلی در عرصه بین‌المللی
- تعامل و همپوندی فعال و گسترده با اقتصاد و صنعت جهانی در چارچوب منافع ملی
- فراهم ساختن زیرساخت‌ها، توسعه و تعمیق بازارهای مالی و ایجاد نهادهای توسعه‌ای
- تامین زیربناها با شرایط و قیمت مناسب برای توسعه صنعتی و حفظ مزیت نسبی

۷۷. محیط آموزشی، پژوهشی و فناوری

- توسعه سرمایه انسانی مبتنی بر روندها و الزامات توسعه صنعتی
- تدوین و اجرای سیاستهای تکنولوژی مبتنی بر استراتژی توسعه صنعتی

- تقویت تحقیق و توسعه و تعمیق ابداعات، نوآوری و فناوری به منظور ارتقاء و کاربری فناوری‌های پیشرفته در صنعت
- استقرار نظام کار-مدیریت شایسته سالار برپایه توانایی‌های تخصصی و حرفه‌ای
- توسعه تحقیقات به منظور ارتقاء استانداردها و بهبود مستمر کیفیت

■ سیاست‌های کلان توسعه صنعتی

۷۸. سیاست‌های کلان توسعه صنعتی عبارتند از:

- توسعه صنعتی بر پایه بخش خصوصی و حمایت و هدایت آن
- جهت‌گیری توسعه صنایع بر اساس مزیت‌های رقابتی و افزایش ظرفیت‌های صادراتی
- بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی در جهت ایجاد مزیت‌های رقابتی در مقایسه با شاخص‌های جهانی
- تعامل مؤثر و پایدار بین رشته‌ای صنایع در جهت ایجاد هم‌افزایی و افزایش توان رقابتی صنعت
- تکمیل زنجیره ارزش افزوده صنعت با حفظ قواعد رقابت پذیری
- توسعه صنایع متکی بر اطلاعات، ارتباطات و دانش
- توسعه کارآفرینی
- توسعه فناوری‌های پیشرفته در بخش صنعت و معدن و صنایع موجود و ایجاد صنایع مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته همراه با ارتقاء سطح علمی و فنی کشور در این زمینه
- ارتقاء و توانمندسازی فناوری و جذب، توسعه و ایجاد فناوری با تکیه بر ایجاد توان طراحی و افزایش قابلیت‌های داخلی
- توسعه تحقیقات کاربردی/توسعه‌ای، فناوری و طراحی مهندسی جهت انتقال و توسعه تکنولوژی متناسب با روند تغییرات جهانی و هدف‌دهی صادراتی
- توسعه صنایع معدنی و بهره‌برداری بهینه از منابع معدنی و ذخایر انرژی
- ایجاد و تقویت پیوند بین صنایع کوچک و متوسط با صنایع بزرگ و تشکیل خوشه‌های صنعتی
- رفع موانع و تسهیل فرآیند رشد اقتصادی و فنی برای صنایع دارای قابلیت
- رفع موانع و تسهیل فرآیند رشد صنایع دستی و هنری

- ترغیب و جذب سرمایه‌گذاری خارجی با هدف انتقال و دستیابی به دانش و فناوری، بهبود ظرفیت‌های فنی و مدیریتی، دستیابی به بازارهای صادراتی و ورود به نظام تولید بین‌المللی و منابع مالی مکمل
- ایجاد ارتباط بین شرکت‌های جهانی و بنگاه‌های داخلی با تاکید بر دسترسی به بازارهای صادراتی و مقیاس‌های اقتصادی، انتقال به فعالیت‌هایی با ارزش افزوده بالا و توسعه تشکیلات صنعتی
- آماده‌سازی بنگاه‌های داخلی جهت مواجهه با قواعد سازمان تجارت جهانی با تغییر سیاست‌های تجاری حمایتی در یک فرآیند تدریجی و هدفمند آزادسازی تجاری
- توسعه سرمایه انسانی دانش پایه، متخصص، کارشناس و ماهر و افزایش توان مدیریتی، مهندسی
- اصلاح نظام سیاستگذاری صنعتی با تاکید بر نگرش یکپارچه به صنعت و تجارت، توجه به رابطه متقابل بین سیاست‌های حوزه صنعت با سایر حوزه‌ها، ایجاد کارایی و اثربخشی سازمانی نظام تصمیم‌گیری صنعتی و ارزیابی عملکرد سیاستها
- توسعه صنعتی بر پایه آمایش سرزمین و پتانسیل‌های منطقه‌ای و استانی
- افزایش بهره‌وری و کارایی، ارتقاء کیفیت و تعالی سازمانی
- در نظر گرفتن ملاحظات زیست محیطی
- جهت‌گیری خصوصی‌سازی در راستای افزایش کارایی و رقابت‌پذیری

■ سیاست‌های کلان صنایع منتخب

۷۹. سیاست‌های کلان صنایع منتخب عبارتند از:

- صنایع مرتبط با گاز، نفت، پتروشیمی و پایین دستی آن، باید به منظور تکمیل زنجیره ارزش افزوده گاز و نفت، توسعه یابند. برای حفظ مزیت نسبی گاز به عنوان انرژی تمیز و ماده اولیه صنایع و تبدیل به مزیت رقابتی در توسعه صنعتی باید:
- صنایع انرژی بر با تکیه بر گاز رشد و توسعه یابند و ساختار مصرف سوخت صنایع بر این اساس تغییر یابد.
- مزیت نسبی منابع معدنی و گاز کشور در جهت توسعه توان رقابت سایر صنایع جهت دهی گردند و از ترکیب این دو مزیت نیز استفاده شود.
- صنایع دیگر بویژه صنایع مصرفی بایستی توسعه خود را بر استفاده از این مزیت‌ها متمرکزتر نمایند.
- در بخش معدن
- زمین‌شناسی و تهیه اطلاعات پایه، شناسایی و اکتشاف کامل منابع و ذخایر معدنی تا مرحله مطالعه پیش امکان‌سنجی و اطلاع‌رسانی جامع علوم زمین بایستی به عنوان مأموریت محوری، به منظور شناسایی ثروت جدید ملی، در این بخش انجام پذیرد.

- **اکتشاف، بهره‌برداری، فرآوری و تولید محصولات صنایع معدنی با مسئولیت، هدایت و نظارت دولت براساس فناوری‌های پیشرفته روز توسط بخش خصوصی داخلی و خارجی، انجام گرفته و توسعه یابد.**
- **صیانت و جلوگیری از تخریب و تضييع ذخایر معدنی و محیط زیست، حفاظت از نیروی کار و بهبود وضعیت ایمنی و بهداشت در فعالیتهای معدنی به عنوان فرهنگ و استانداردهای معدن کاری مورد توجه قرار گرفته و سازوکارهای نظارتی و هدایتی لازم به این منظور مورد استفاده قرار گیرد.**
- **توسعه معدنی با تکیه بر رقابت‌پذیری جهانی و ملاحظات آمایشی، به منظور توسعه پایدار، اشتغال مولد و جلوگیری از مهاجرت، صورت پذیرفته و زیرساخت‌های آب، گاز، برق، حمل و نقل، مخابرات و ... به این منظور فراهم گردند.**
- **زنجیره ارزش افزوده معدن و صنایع معدنی با ورود به زنجیره ارزش صنایع مصرفی، تکمیل گردد.**
- **مواد معدنی خام، ذخایر کم عیار و باطله‌های مفید معدنی از طریق توسعه صنایع فرآوری، وارد فرآیند صنعتی گردند.**
- **صادرات محصولات معدنی به سمت محصولات با ارزش افزوده بالاتر، با رعایت قواعد رقابتی سازی صنایع داخلی، جهت گیری شود.**
- **مواد معدنی که دارای جنبه استراتژیک، زنجیره ارزش افزوده طولانی تر و بیشتر و گستره کاربرد وسیع تر بوده و بخصوص تأمین کننده نیاز صنایع داخلی باشند، دارای ارجحیت هستند.**
- **بسترهای لازم جهت حضور فرآورده‌های معدنی در بازارهای بین المللی و شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری معدنی در خارج و صدور خدمات فنی و مهندسی، با رعایت نکات بالا، فراهم گردد.**
- **صنایع متکی بر منابع مانند پتروشیمی، فلزات اساسی، صنایع کانی فلزی و غیر فلزی و ... باید:**
 - * **مواد اولیه مورد نیاز صنایع قطعه سازی و صنایع مصرفی از جمله نساجی، تبدیلی کشاورزی، خودرو، شیمیایی، الکترونیک و مانند آن، را تولید نموده و با ورود به زنجیره ارزش صنایع مصرفی، تکمیل گردند.**
 - * **فناوری، فناوری پیشرفته و تحقیق و توسعه را از مرز دانش تا بهره‌برداری صنعتی دنبال نمایند.**
 - * **جایگاه و قدرت رقابت‌پذیری محصولات خود را در بازارهای جهانی ارتقاء دهند.**
 - **صنایع ماشین‌سازی و ساخت تجهیزات باید:**
 - * **با استفاده از فناوری روز در فرآیندهای طراحی و تولید به سمت تولید در مقیاس جهانی و ادغام در صنعت جهانی با رویکرد تولید قطعات یکسان توسعه یابند.**
 - * **با ایجاد زمینه خلاقیت و نوآوری و ارتقاء توان طراحی و مهندسی در صنایع ماشین‌سازی، توأمان زمینه توسعه صنایع مصرفی و صنایع زیربنایی (نیروگاه‌ها، پالایشگاه‌ها، راه و بندرسازی و ...) فراهم آید.**

* با ارتقاء نظام مدیریتی و ایجاد واحدهای همکار، پیمانکاری عمومی و طرق دیگر، ضمن کاربست فناوری های روز، زمینه اجرای قانون حداکثر استفاده از توان فنی، مهندسی، تولیدی و ساخت داخل را فراهم نمایند.

* نیازهای صنایع دیگر را بدون وابستگی به مشتری واحد تأمین نمایند.

■ صنایع حمل و نقل دریایی، ریلی، جاده ای و ... باید:

* در جهت تبدیل دو مزیت نسبی منابع انرژی و موقعیت ویژه جغرافیایی کشور به مزایای رقابتی جهت دهی گردند.

* با توجه به مرزهای وسیع آبی ایران، توسعه مناطق مجاور دریا، بر پایه صنعت دریایی شکل گیرد. صنایع دریایی نیروهای خود را در زمینه های مستعدی که کشور ایران می تواند در منطقه در آنها مطرح شود، متمرکز نماید. این زمینه ها شامل حمل و نقل، نفت و گاز، ترانزیت کالا، تعمیرات و نگهداری سازه ها و شناورهای دریایی و ... هستند.

* کاملاً با شاخص های جهانی منطبق بوده و مشارکت کنندگان خارجی را با هدف تأمین و توسعه توأمان تکنولوژی، مدیریت، طراحی/ مهندسی، سهم از بازار جهانی (با نام معتبر (Brand) مشترک خارجی یا ایجاد نام معتبر داخلی و ترویج جهانی آن) و رضایت مشتری جذب نماید.

* اساس عملکرد این صنعت کاربست فناوری پیشرفته و به روز در فرآیند تولید و بهبود مستمر کیفیت محصول مطابق با شاخص های جهانی، از طریق فرآیندهایی مانند شکار، انتقال و توسعه فناوری باشد.

* زمینه های مستعد جهت ورود به زنجیره تولید جهانی را شناسایی نموده و در آن مسیر خود را تجهیز نمایند. تحقیق و توسعه بصورت برون منبع و با هدف شناسایی، جذب، انتقال و توسعه تکنولوژی انجام پذیرد.

* تولید خودروهایی گازسوز با توجه به مزیت نسبی کشور در گاز، به عنوان اولویت این صنایع برای تولید در بازار داخل و منطقه محسوب می شود.

* رویکرد تولید خودرو پایدار به عنوان روند آینده جهانی بایستی مد نظر قرار گیرد.

* صنایع مرتبط مانند ماشین سازی، نفت و گاز، پتروشیمی، فلزات اساسی و قطعه سازی با حفظ قواعد رقابت پذیری، باید در راستای رفع نیاز این صنایع جهت گیری نمایند.

■ صنایع لوازم خانگی باید:

* با ادغام در یکدیگر تا دستیابی به مقیاس اقتصادی تولید و تشکیل شرکت های بزرگ، با استفاده از پتانسیل های موجود و مزیت های کشور و جذب مشارکت کننده خارجی، همسو با صنعت جهانی توان رقابتی خود را افزایش دهند.

* تولید خود را بر اساس مزیت نسبی کشور در انرژی قرار دهند و استفاده بهینه از انرژی را در آنها دنبال نمایند.

* توسعه این صنایع در سطح منطقه و جهان، منوط به گسترش نام معتبر (از طراحی و تولید تا خدمات قبل، حین و پس از فروش) می باشد.

■ صنایع شیمیایی

* صنایع شیمیایی که مرتبط با صنایع پتروشیمی و مزیت‌های نسبی کشور هستند باید توسعه یافته و ملاحظات زیست محیطی آنها مورد توجه قرار گیرد.

* در صنایع شیمیایی مصرفی حساس تولید صنعتی تحت پتنت یا نام معتبر با امکان تحقیق و توسعه فرمولاسیون‌های جدید باید مدنظر قرار گیرد. در این شاخه‌ها مشترکات فرهنگی در بازارهای منطقه در رقابت‌پذیری مؤثر هستند.

■ صنایع تبدیلی کشاورزی باید:

* با صنعتی کردن کشاورزی، کاهش ضایعات و تولید محصولات سالم (کیفیت بالا منطبق با استانداردهای جهانی) را جهت گیری نماید.

* در قالب خوشه‌های صنعتی توسعه یافته و زنجیره ارزش افزوده خود را تکمیل نمایند.

* توسعه تکنولوژی نگهداری، تبدیل، بسته‌بندی و توزیع مناسب محصولات تولیدی این صنایع را با ترویج نام‌های معتبر داخلی، مورد توجه قرار دهد.

■ صنایع نساجی و پوشاک

* باید با بهره‌گیری از توان تولید الیاف مصنوعی توسط صنایع پتروشیمی که به عنوان مزیت نسبی کشور تلقی می‌شوند و بسترسازی دولت برای تامین پنبه مورد نیاز و با استفاده از تکنولوژی‌های به روز، به تکمیل زنجیره ارزش افزوده در قالب خوشه‌های صنعتی بپردازد.

* صنایع پوشاک به عنوان حلقه پایانی زنجیره ارزش این مجموعه صنایع، بایستی بصورتی فزاینده رشد و توسعه یابند.

* صنایع پوشاک بایستی با توجه به فرهنگ غنی و قابلیت خلاقیت هنری، به صادرات مجدد بپردازند.

صنایع بر پایه اطلاعات، ارتباطات و دانش (فناوری برتر)

* با توجه به پتانسیل و توان بالای انسانی و حجم تخصص‌های داخلی موجود در این زمینه، روند کنونی و آینده توسعه جهانی و بازار با رشد فزاینده، ارزش افزوده بالا، نیاز صنایع مختلف به این نوع صنایع به منظور ارتقاء کیفیت، بهره‌وری، کارایی، طراحی و توان رقابتی و عدم نیاز به زیرساخت‌های فیزیکی بزرگ، بایستی به عنوان صنایع اولویت‌دار توسعه یابند.

* بایستی تمامی زیرساخت‌های لازم جهت رشد و توسعه این نوع صنایع بصورت ویژه فراهم آمده و رشته‌های صنعتی با بکارگیری محصولات این صنایع توان رقابتی خود را افزایش دهند.

■ نگرش راهبردی به توسعه صنعتی

۸۰. براساس نگرش راهبردی و نیز مفهوم، ساختار و محدوده نظام صنعت، نقاط قوت و ضعف درونی صنعت کشور از یک سو و نواحی فرصت و تهدید بیرونی آن از دیگر سو، قابل تبیین خواهد بود. مجموعه قوت ها و فرصت های موجود تصویری از مزیت ها و مجموعه ضعف ها و تهدیدات، بازتابی از چالش ها را نشان خواهند داد.

۸۱. عمده ترین مزایای اقتصاد و صنعت کشور عبارتند از:

■ پیشینه صنعتی: سابقه و تجربه در جذب و بکارگیری و آفرینش صنعت در منطقه و وجود بسیاری از زیرساختارهای لازم برای حرکت توسعه

■ منابع انسانی: ترکیب جوان و تحصیلکرده نیروی انسانی کشور (که سرعت با روش های مناسب یادگیری قابل تبدیل شدن به سرمایه انسانی هستند) به عنوان حاملان بالقوه فناوری و مدیریت، با توجه به محوریت فناوری و مدیریت در روند آتی تولیدات صنعتی

■ منابع طبیعی: گستردگی و تنوع منابع کانی و آلی (منشاء مواد اولیه و انرژی مورد نیاز صنعت)

■ دسترسی به بازار وسیع: جمعیت زیاد و جوان کشور و میزان تقاضا برای محصولات صنعتی در داخل و منطقه به عنوان یکی از نقاط قوت در شکل گیری مقیاس اقتصادی تولید صنعتی

■ موقعیت منحصر بفرد: جایگاه ممتاز در جغرافیای سیاسی، انرژی و تجارت، نزدیکی و ارتباط با کشورهایی با جمعیت نیم میلیارد نفر به عنوان یکی از وسیع ترین بازارهای رو به رشد جهان، همسایگی با کشورهای آسیای میانه و موقعیت خاص کشور در ترانزیت کالا به کشورهای مذکور و مجاورت با کشورهای عربی حوزه خلیج فارس

■ غنای فرهنگی/ هنری: برخورداری از مبانی مستحکم فرهنگی و هوش و استعداد برجسته هنری

۸۲. در مقابل عمده ترین چالشهای اقتصاد و صنعت کشور عبارتند از:

■ عدم ثبات در سیاستهای اقتصاد کلان و رویکرد اقتصادی نامطلوب: نظیر سیاستهای پولی، ارزی، مالی و تورم و تسلط اقتصاد تبادل (تجارت/واردات) و کمرنگی اقتصاد تولید (صنعت/صادرات) در محیط های سیاسی/ اقتصادی/ فرهنگی^۱

۱. تحت تأثیر این نفوذ اولاً ساز و کارهای اقتصاد کشور بگونه ای تدوین و تنظیم شده اند که تولیدکنندگان و سرمایه سازان در شرایطی کاملاً مشهود، علنی، شفاف و کنترل شده فعالیت نموده و بشدت محدود شوند و در مقابل واسطه گری، رانت خواری و ثروت اندوزی بتواند کاملاً نامشهود، مخفی و غیرقابل کنترل بماند و ثانیاً از جنبه فرهنگی هم فشار و تقیید نابجای سرمایه فعال، مولد و مرئی در مقابل تطهیر و معصوم نمایی ثروت منفعل، غیرمولد و نامرئی و نیز بزرگ نمایی اولی بنام کارخانه داری و سرمایه داری و کوچک نمایی دومی بنام کاسبی یا خردهمالکی استمرار می یابد.

- ناهمسویی: عدم اجماع بر منافع، عزم و اقدام ملی در حوزه اقتصاد و صنعت و ناهماهنگی نخبگان در درک مدل و محیط اقتصاد ملی و جهانی و فقدان برنامه داخلی و مناسبات مطلوب بین‌المللی
- ضعف زیربنای صنعت: کمبود یا ناکارآمدی در ایجاد و اکتساب سازوکارها و عوامل بنیادی صنعت مانند مدیریت، سرمایه، فناوری، نوآوری و مهارت، زیرساخت‌های فیزیکی، سازمان‌های تخصصی و صنفی قوی و در نتیجه فقر محیط صنعتی و ضعف انگیزه درونی مناسب توسعه صنعتی
- عدم کاربست ظرفیت‌ها: فقدان یا نقصان روش‌های تعامل و بهره‌برداری مطلوب از عوامل و ظرفیت‌های موجود درون حوزه صنعت و بین حوزه‌های اجتماعی/اقتصادی/سیاسی/فرهنگی
- عدم شکلگیری زنجیره ارزش افزوده: صدور مواد اولیه (مانند مواد خام کانی/آلی) بجای محصولات صنعتی و واردات کالای مصرفی بجای مواد اولیه
- موانع قانونی و حقوقی: اشکالات قوانین مرتبط با صنعت کشور
- فقدان فضای رقابت: نبود فضای مناسب توسعه فعالیتهای بخش خصوصی و نهادهای حافظ رقابت وجود تمرکز شدید(انحصار) در بازارهای صنعتی: که به دولتی بودن بیش از حد صنعت کشور مربوط می‌شود
- تنش در روابط خارجی: تحریم‌ها و فشارهای کشورهای سلطه‌گر و متخالف برای جلوگیری از پیشرفت کشور

■ الزامات اجرایی توسعه صنعتی

۸۳. روند تحولات صنعت و تغییرات سریع در فناوری، فشار رقابتی شدیدی را به اقتصاد کشورها وارد می‌آورد. جمهوری اسلامی ایران باید در این شرایط رقابتی، اقتصاد و صنعت خود را در امتداد علائق، ارزش‌ها و منافع ملی و سازگار با محیط و روند جهانی، با اتکاء به توانایی‌های خود و بر مبنای استراتژی و برنامه روشن و مشخص توسعه دهد.
۸۴. نخستین الزام در گذار به توسعه صنعتی، فراهم کردن محیط یا بستر توسعه صنعتی می‌باشد. تصحیح رویکرد و توسعه فرهنگ اقتصاد مبتنی بر تولید بجای اقتصاد تبادل گرا، اصلاح و تکمیل زیرساخت‌های فرابخشی مانند نظام آموزش و پژوهش، نظام تبادل و تجارت، نظام مالی و پولی، نظام کاروکسب و رقابت، جایگاه بخش خصوصی، سرمایه‌گذاران و بازارهای خارجی، تعامل با اقتصاد جهانی، تحدید مالکیت، تصدیگری و انحصارات دولت و توسعه نقش نظارتی و حمایتی آن و همچنین هماهنگی‌های فرابخشی بین همه بخش‌های مرتبط و حوزه‌های تأثیرگذار و تأثیرپذیر توسعه صنعتی محورهایی از فرآیند بسترسازی می‌باشند.

۸۵. گروه دوم الزامات برای حرکت توسعه صنعتی توجه به سازوکارهای درونی صنعت در حوزه های زیرساخت و رشته های صنعتی می باشد. نگرش جدید و بازتعریف و بسط مفاهیم و سازوکارهای تولید صنعتی مانند کارآفرینی، نظام فناوری و نوآوری، توجه به روندهای جهانی صنعت و فناوری و مصرف، بهبود نظام و شاخص های تولید صنعتی، توسعه صادرات صنعتی، گسترش و فراگیرسازی استانداردهای تولید، توجه به محیط زیست، تعامل بین رشته ای صنعتی، نظام های ترغیب و تشویق تولید و رقابت، توسعه و تکمیل زنجیره های ارزش صنعتی و رویکردها و اقدامات مناسب دیگر، در این راستا می باشند.

۸۶. توسعه پایدار و حرکت باثبات در راستای اهداف، نیازمند استراتژی پویا و در گرو اجرای فرآیند «شناخت، برنامه ریزی اقدام و اصلاح» بصورت مستمر و دوره ای می باشد. این اهداف از یکسو شامل اهداف اولیه بقاء و رشد با تأثیرپذیری از محیط (درک و سازگاری) است و از سوی دیگر اهداف مطلوب سازی محیط و ایجاد تغییر و تأثیرگذاری بر آن را دربرمی گیرند. فرآیند مدیریت استراتژی توسعه صنعتی کشور، باید با بیان راهبردها، چشمانداز مطلوب آینده صنعت، اهداف و سیاست ها را تبیین و طراحی نموده و پس از برنامه ریزی آنها را به مرحله اجرا درآورد و از طریق فرآیند نظارت و ارزیابی ضمن پایش دائم محیط و عوامل درون و بیرون حوزه صنعت، با اصلاح برنامه ها، سیاست ها یا راهبردها، از حصول به اهداف و مقاصد توسعه صنعتی اطمینان یابد.

■ الزامات حوزه محیط صنعت

۸۷. اراده ملی، به عنوان پشتوانه اصلی توسعه صنعتی کشور، ناشی از عزم سیاسی، شعور اجتماعی و باور فرهنگی بوده و زمینه ایجاد محیط مناسب توسعه اقتصادی و پیشرفت صنعتی را در یک دوره گذار فراهم می آورند. هماهنگی و هم افزایی فرابخشی و درونبخشی برای توسعه صنعتی با مناسب نمودن محیط ایجاد گردد. تبیین مجموعه منافع و علائق ملی باید با تعامل و تفاهم نهادهای سیاسی و قوای مختلف کشور صورت پذیرد و بر مبنای آن، تصمیمات و برنامه های کلان اقتصادی یا مرتبط با این حوزه سامان یابد.

۸۸. در حوزه الزامات اقتصادی، سیاستگذاری اقتصادی با ویژگیهای ثبات سازی و همچنین سازگار با استراتژی برونگرایی و رقابت پذیری چون توسعه بخش خصوصی و خصوصی سازی، جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی، توسعه فناوری و آموزش، بکارگیری قواعد تجاری بین المللی و پیوند با بازارهای جهانی و اصلاح راهکارهای تامین منابع مالی بخش صنعت، از اولویت برخوردار است.

۸۹. اصلاح فرهنگ ملیو ترویج فرهنگ تولید و تثبیت اقتصاد مولد، تشویق کارآفرینی، اصلاح نگرش فرهنگی اجتماعی نسبت به تولید و گردش سرمایه و تأثیر آن در اقتصاد و ارجحیت رویکرد توسعه صنعتی باید از ابتدای کودکی تا رسیدن به مرحله بلوغ و اشتغال و متعاقباً در محیط عمل اقتصادی جاری گردیده و نفوذ یابد. بنابراین خانواده، نظام آموزشی و نظام رسانه ای که سه رکن اساسی ساختار فرهنگی کشور هستند باید در فرآیندی هماهنگ در جهت ترویج این فرهنگ فعال شوند.

۹۰. توسعه پایدار و رشد متوازن، در حوزه اجتماعی اهمیت بنیادی و زیربنایی دارد. علاوه بر چالش هایی که در دو انتهای طیف عموم (فرهنگی) و خواص (سیاسی) وجود دارد، رویکردها و سازوکارهای اقتصادی/ اجتماعی متوازن و تعدیل کننده عمل بخش های دولتی و خصوصی نیز لازم الاجراء هستند. همسوسازی قوانین با روند توسعه صنعتی در محیط قانونی و حقوقی تأثیر بالایی بر نظام منسجم اقتصاد تولیدی دارد.

۹۱. منابع انسانی مناسب و کارآمد مبنای توسعه در رویکرد نوین جهانی می باشند. برای این منظور فرآیندهای آموزش مقدماتی، حرفه ای و عالی باید با اهداف و الزامات توسعه صنعتی همسو گردند. همچنین با توسعه قابلیت کارآفرینی و توان حل مسأله و انجام پروژه در رشته های تخصصی دانشگاهی، تعامل دانشگاه ها با صنعت بیشتر و عمیق تر گردد و علاوه دوره های تخصصی و کاربردی در صنایع برای تأمین منابع انسانی مناسب و کارآمد، توسعه و گسترش یابد. به موازات راهکارهای فوق، ایجاد فرصت های جدید اشتغال مطلوب در حوزه اقتصاد تولیدی بمنظور بکارگیری این نیروهای انسانی (و همچنین انتقال مازاد نیروی انسانی از بخش اقتصاد تبادلی) ضروری است. لذا گسترش ابعاد اقتصاد ملی و توسعه بخش خصوصی از اهم اهداف و انتظارات راهبرد توسعه صنعتی می باشد.

۹۲. پشتیبانی و حمایت همه جانبه حاکمیت و دولت در حصول به اهداف و مقاصد راهبرد توسعه صنعتی، ضرورت تام دارد. در واقع نقش حکومت در بیان منافع و علائق ملی و هدایتگر و هماهنگ کننده کلیه امور و عناصر در سطح سیاستگذاری، نظارت و ارزیابی و در نهایت الزام مجریان به انجام اصلاحات یا رعایت استانداردها می باشد و حکومت نباید به سطح مداخله عملیاتی، بنگاهداری یا تصدیگری نزول نماید. در واقع باید دولت مدیریت اقتصاد را جایگزین مدیریت واحدهای اقتصادی نماید.

■ الزامات حوزه زیرساخت

۹۳. توسعه صنعتی دانایی محور باید برپایه فناوری پیشرفته روز و با ویژگی پایداری و رقابت پذیری در شاخص های جهانی شکل گیرد. مزایای نسبی حاصل از منابع طبیعی به مزیت رقابتی حاصل از فناوری تبدیل و صنعت به سمت تولید محصولات نهایی با ارزش افزوده بالاتر جهت دهی شود. در این صورت ضمن افزایش سهم ارزش افزوده بخش صنعت از کل اقتصاد، ایران به جایگاه اول صنعتی و فناوری در منطقه و جایگاهی شایسته در جهان دست خواهد یافت.

۹۴. رویکرد صنعتی به اقتصاد باید جایگزین نگاه سنتی گردیده و گسترش یابد.

۹۵. افزایش سرمایه انسانی لازمه فرآیند صنعتی شدن است. برای این منظور نیروهای انسانی کشور که از مزیت استعداد بالا برخوردارند، باید در یک نظام ملی رشد سرمایه انسانی و ارتقاء شایستگی، پس از طی فرآیندهای آموزشی و پرورشی مناسب و توسعه مهارت، بهره وری و کارآفرینی، تبدیل به نیروهای خلاق و دانا و با توانایی تبدیل دانش و اطلاعات به فناوری، جهت ایجاد ارزش افزوده بیشتر مورد نیاز صنعت گردند.

۹۶. توسعه فناوری به عنوان منبع اصلی تولید ارزش افزوده در صنعت نیازمند بسترهای خاص خود از جمله نظام ملی نوآوری، پذیرش مالکیت فکری، حمایت از تولید و تبادل فناوری، حمایت از فناوری های جدید و ریسک دار است که امکان بروز خلاقیت و ایجاد نوآوری و تأمین نیازهای صنعت به فناوری را فراهم می آورد.

۹۷. توسعه صادرات خدمات صنعتی نیز با رویکرد مناسب به فناوری و قابلیت های فنی/ مهندسی موجود در صنایع کشور میسر می باشد. استانداردهای ملی و استانداردسازی باید در راستای توسعه قابلیت های صنایع داخلی گسترش یابند. دولت باید در فرآیند توسعه صنعتی، از کنترل مبتنی بر مالکیت واحدهای صنعتی به سوی کنترل مبتنی بر استاندارد، شاخص ها و مدیریت حرکت نماید. بنابراین صنایع عمومی و زیرساختی (مانند فلزات اساسی) تا انجام مراحل خصوصی سازی، به مدتی محدود می تواند در مالکیت دولت باقی بماند، اما مدیریت بر آنها باید برون منبع گشته و در نهایت فقط با اعمال استاندارد و ممیزی مدیریت و شاخص ها کنترل گردند. لکن دولت موظف است در توسعه سایر صنایع، صرفا توسعه بخش خصوصی را حمایت نموده و همچنین از صناعی که در راستای استراتژی، اهداف و سیاست های توسعه صنعتی مطابق با اسناد استراتژی رشته های صنعتی اقدام کنند، حمایت نماید.

۹۸. جذب مشارکت خارجی باید با رویکرد انتقال و توسعه تکنولوژی های پیشرفته، ارتقاء مدیریت و سرمایه انسانی و افزایش سهم از بازار جهانی باشد بطوریکه قابلیت طراحی، تولید و عرضه محصولات جدید ایجاد گردیده و توسعه یابد. بازارهای منطقه ای با توجه به موقعیت خاص جغرافیایی جزء پتانسیل های بالای بازار برای ایران محسوب می شوند و لذا برای بهره برداری از این مزیت باید ایران به دروازه صنعتی شرق و اروپا تبدیل گردد. این بازارها راه ورود به بازارهای جهانی، به خصوص در محصولات صنعتی که تجربه اول حضور در بازارهای غیرداخلی را دارند، می باشند. در این مسیر صادرات مجدد با ارزش افزوده بالاتر دارای اهمیت خاص است و صنایع مختلف دارای این قابلیت باید گسترش و توسعه یابند. اگرچه نگرش به بازار باید کاملا رقابتی باشد ولی بخصوص در صنایع با محصولات واسطه ای که زنجیره ارزش افزوده آنها در داخل کشور وجود دارد و صناعی که امنیت غذایی را تأمین می کنند بایستی ابتدا نیازهای کشور مدنظر قرار گیرند.

۹۹. رشد اقتصادی و فنی صنایع و واحدهای صنعتی و معدنی که قابلیت تغییر و ارتقاء دارند، به عنوان شرط ضروری توسعه صنعتی متوازن و پایدار نیازمند بستری است که باید فراهم گردند. در همین راستا علاوه بر اصلاح زیرساخت های اقتصاد بنگاهی، باید رویکرد توسعه روابط پیمانکاری با صنایع بزرگ و تشکیل خوشه های صنعتی و رشد صنایع کوچک و متوسط مبتنی بر دانش و فناوری، در توسعه این صنایع محوریت یابد.

۱۰۰. توجه به حل چالشهای ناشی از محدودیت منابع نیز در فرآیند راهبرد توسعه صنعتی ضروری است. باید به روش ها و ابزارهایی مانند آمایش سرزمین و افزایش بهره وری در برنامه ریزی پیشرفته برای احداث و توسعه صنایع نوین و صنایع موجود، توجه شود.

صد نکته در خصوص سیاست های صنعتی کشورهای منتخب

تابا

خیابان کارگر شمالی - بالاتر از بلوار کشاورز - روبروی پارک لاله - شماره ۱۲۰۴

موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

www.TABAreport.ir